

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
2.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2022/455 - 2022/456
Toplantı Tarihi/Sayısı : 15.2.2024/42
Karar Numarası : 2024/183
Başvuran : A. C. Ü.
: M. A.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Patnos L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Personel tarafından tutuldukları ceza infaz kurumundaki diğer mahpuslara koğuş içinde ve koridorlarda fiziksel şiddet uygulanması nedeniyle başvuranların güvenliklerinden endişelendikleri iddiaları ile koğuş sayımlarının yağışlı havalarda bahçede gerçekleştirildiği şikâyetlerine ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuru dilekçelerinde özetle:

a. Patnos L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu personelinin “mevsimsel değişiklik” gerekçesini öne sürerek koğuş sayımlarını havalandırma bölümünde yapmaya başladıkları ve yağışlı havalarda askeri düzende sayım yapıldığı,

b. 6/4/2022 tarihinde Kurum personeli tarafından B. B., V. K. ve F. K.’ye koğuş içinde ve koridorlarda fiziksel şiddet uygulandığı, anılan kişilerin koridorlarda sürüklendikleri ve darp edildikleri,

c. Bu kişilerin maruz kaldıkları muamelelerin koğuş içi ve koridor kameralarına yansıdığı, olaylar neticesinde hükümlüler arasında can güvenliğine ilişkin tedirginlik yaşandığı, Kurumdaki bazı mahpusların açlık grevi başlattıkları ifade edilmiştir.

3. Muhatap Patnos L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun yazılı görüşünde özetle:

a. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 10’uncu maddesinde "1) Müdürü bulunan ve vardiya sistemi uygulanan kurumlarda, sabah ve akşam sayımları, nöbetçi ikinci müdürün başkanlığında, sorumlu infaz ve koruma başmemuru, vardiya infaz ve koruma başmemurları ile infaz ve koruma memurları tarafından yerine getirilir. Gece sayımları, nöbetçi ikinci müdürün başkanlığında, bulunmaması hâlinde, bu konuda görevlendirilen infaz koruma başmemuru başkanlığında, vardiya infaz ve koruma başmemurları tarafından yapılır. Sayımlarda nöbetçi infaz ve koruma memurları da hazır bulunur.

2) Müdürü bulunmayan kurumlarda yapılan sabah, akşam ve gece sayımları, sorumlu infaz ve koruma başmemuru veya görevlendirilen infaz koruma başmemuru başkanlığında, vardiya infaz ve koruma başmemurları ve nöbetçi infaz ve koruma memurları tarafından yerine getirilir. 3) Sayım sırasında mevcudun tam olup olmadığı kontrol edilir ve sayım defteri sayıma katılan görevliler tarafından isim yazılarak imzalanır.” hükmü uyarınca sabah saat 08.00’da sayım yapmak üzere E-5 koğuşuna girildiği, ancak hükümlü ve tutukluların sayım vermeyeceklerini söyleyerek sayıma engel oldukları,

b. Kurumun asayiş ve güvenliği dikkate alınarak blokta bulunan diğer odaların sayımının bitimine

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

müteakip sayım vermemekte direnen E-5 koğuşuna yeteri kadar personelle girilerek sayım alınmak istenildiği ancak odadaki hükümlü ve tutukluların sayım vermemek için memura mukavemet göstererek görevlerini yapmalarına engel oldukları, bunun üzerine koğuştakilere bahçeye çıkmaları konusunda uyarı yapıldığı ve çoğunun bahçeye çıkarıldığı,

c. B. B.'nin odayı boşaltmadığı ve personele fiili saldırıda bulunduğu, görevli infaz ve koruma memurlarının zor kullanma yetkisi kapsamında orantılı güç kullanarak B. B.'yi koğuş dışına çıkartmaya çalıştıkları, bu esnada koğuşta bulunan diğer hükümlüler F. K. ve V. K.'nin de arkadaşlarının çıkarılmasına engel olmak için tekme ve yumrukla personele fiili saldırıda buldukları, bunun üzerine adı geçen üç mahpusun da darp cebir raporu alınmak üzere odadan çıkarılarak mahkum kabul birimine götürülmek istenildiği, ancak adı geçenlerin kendilerini yere atmak suretiyle direnmeye devam ettikleri, slogan atarak bloktaki diğer odalarda tutulan aynı suç grubuna mensup kişileri de galeyana getirdiklerinin kamera kayıtlarından tespit edildiği,

ç. E-5 koğuşunda tutulanların sayım vermemedeki amaçlarının; oda ve eklentilerde firar veya firara teşebbüs eylemleri kapsamında tünel kazmak, pencere demirlerini kesmek suretiyle firar etmek ya da örgütün talimatı doğrultusunda eylem gerçekleştirmek olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunduğu, bu nedenle görevli personeller tarafından sayım vermemek için direnenlerin bahçeye çıkarılarak sayım ve üst aramaları ile oda ve eklenti kontrollerinin yapıldığı, yapılan kontrollerde koğuş havalandırmasında bulunan karo taşların sökülerek yerinden çıkarıldığına tespit edildiği, bunun dışında olumsuz bir durumun olmadığı,

d. B. B., F. K. ve V. K.'nin Kuruma çağrılan 112 Acil Servis tarafından muayenelerinin yapıldığı ve darp cebir raporu alınmak üzere Patnos Devlet Hastanesine sevk edildikleri, ayrıca saldırıya maruz kalan infaz ve koruma memurunun da darp cebir raporu için hastane sevkini yapıldığı, Patnos Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen darp cebir raporlarında B. B. hakkında "sağ ön kolda hassasiyet mevcut çekilen filmlerde ulna fraktür saptanmıştır. BTM ile giderilebilir. Hayati tehlikesi yoktur." şeklinde rapor düzenlendiği, diğer iki tutulan için de "BTM ile giderilebilir." yönünde rapor tanzim edildiği, Kurum personelinin ise sağ el başparmağının darbe sonucu hasar alması nedeniyle alçıya alındığı ve kendisine beş gün iş göremez raporu verildiği,

e. Bahsedilen olaylara yönelik Kurum personeli ile olaya karışan mahpuslar hakkında adli ve idari disiplin soruşturması başlatıldığı,

f. Bu olaylar dolayısıyla Kurumdaki terör örgütü mensubiyetinden hükümlü iki kişinin beş gün süre ile açlık grevine gittikleri ve bu sürenin sonunda grevi sonlandırdıkları, bunun dışında İdareye dönüşümlü olarak açlık grevine gidildiğine dair herhangi bir dilekçe verilmediği,

g. Sabah ve akşam sayımlarının ilgili mevzuat çerçevesinde havanın durumuna göre ortak yaşam alanında veya bahçede yapıldığı, terör örgütü mensubiyetinden hükümlü olanların ise sayımlarının ortak yaşam alanında alındığı, bahçeye çıkarılma gibi bir dayatmanın söz konusu olmadığı, sayımların ortak yaşam alanında alındığına dair kamera kayıtlarının da mevcut olduğu ifade edilmiştir. Muhatap Kurum tarafından bahse konu olaya ilişkin olay kamera kayıtları CD ortamına aktarılarak başvuru dosyasına sunulmuştur.

4. Muhataptan alınan yazılı görüş başvurularına iletilerek yazılı görüşü istenmiş ancak başvurular muhatabın cevabi yazısına ilişkin görüşlerini Kurumumuza sunmamıştır.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde; "*Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*" Kurumun görev alanları arasında düzenlenmiştir. Kanun'un 17'nci maddesinin birinci ve sekizinci fıkralarında; "*özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Kuruma bizzat başvuru yapabileceği*" hükme bağlanmıştır.

6. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 48'inci maddesinde "*(1) Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulur ve sonucunda; a) Kurumun görev alanına girip girmediği, b) Kurumda incelenmekte ve araştırılmakta olan bir başvuruyla sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı, c) Kurum tarafından daha önce sonuçlandırılan bir başvuruyla, sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı, ç) Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarıncaya karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olup olmadığı, d) Kuruma başvurmadan önce Kanuna aykırı olduğu iddia edilen*

uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilip edilmediği, e) Belli bir konuyu içerip içermediği, f) Başvuruda bulunması gereken bilgilerin yer alıp almadığı yönlerinden incelenir. (2) Başvurucusu birden fazla olan başvurularda, incelenebilirlik koşulları her başvuru yönünden ayrı ele alınır" hükmü mevcuttur.

7. Anılan Yönetmelik'in 65'inci maddesinde ise "(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir" hükmü bulunmaktadır.

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

8. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, Kurumun insan haklarını korumak ve geliştirmek, kişilerin eşit muamele görme hakkını güvence altına almak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığı önlemek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere faaliyet yürüteceğini ve bu kapsamda başvuru üzerine veya resen incelemeler yapabileceğini hüküm altına almaktadır.

9. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendine göre; "Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek" Kurumun görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda başvuranın, iddia ve talepleri konuya ilişkin mevzuat hükümleri ile birlikte incelenip değerlendirilmiştir.

10. Somut olay bakımından öncelikle başvuranların başvuru ehliyetlerine ilişkin değerlendirme yapılması gerekmektedir. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 4/1-(g) maddesine göre başvuru "ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan gerçek veya tüzel kişiler ile özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişileri" ifade etmektedir. Yani sıra anılan Yönetmelik'in 66'ncı maddesi gereğince "Kurum ön inceleme aşamasında; Kurumun görev alanına girmeyen yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler ile Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararları ve Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlere yönelik olan, Kurumda incelenmekte ve araştırılmakta olan bir başvuruyla sebepleri, konusu ve tarafları aynı olan, Kurum tarafından daha önce sonuçlandırılan bir başvuruyla sebepleri, konusu ve tarafları aynı olan, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan, belli bir konuyu içermeyen, Kanuna göre başvuruda bulunması gereken bilgiler yer almayan, ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar görmeyen başvurulara ilişkin incelenemezlik kararı verir." Dolayısıyla somut başvurunun ayrımcılık yasağı incelemeleri kapsamına girmediği, meri mevzuat hükümleri uyarınca ulusal önleme mekanizması başvurusu olarak inceleneceği dikkate alındığında başvuranlar için doğrudan zarara uğrama şartının aranmasının gerekli olmadığı değerlendirilmiştir. Nitekim başvurudaki iddiaların bir kısmı da (koşu sayımının bahçede yapıldığı iddiası) doğrudan başvuranları ilgilendirmektedir. Ayrıca diğer mahpuslara fiziksel şiddet uygulandığı iddialarının da potansiyel-muhtemel zarar unsuru açısından ele alınabileceği ifade edilmelidir. Bu açıdan bakıldığında her ne kadar başvuranların iddialarının bir kısmı diğer mahpusların uğramış olduğu muamelelere yönelikse de ulusal önleme mekanizması incelemeleri kapsamındaki ehliyet şartının somut başvuruda mevcut olduğu kanaati ile başvurunun esas incelemesi bu doğrultuda sürdürülmüştür.

11. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'in 3'üncü maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamıştır. Terörle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi, mağdurların davranışlarından bağımsız olarak, işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muamelenin Sözleşmeyle yasaklandığı belirtilmiştir. Kötü muamele yasağının, Sözleşme'nin 15'inci maddesinde belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde dahi istisnaya yer vermediği içtihatlarda hatırlatılmıştır (AİHM, *Labita/İtalya* [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, para. 119). Öte yandan bir muamele veya cezanın kötü muamele olduğunun söylenebilmesi için eylemin asgari ağırlık eşliğini aşması beklenir (AİHM, *Raninen/Finlandiya*, B. No: 20972/92, 16/12/1997, para. 55).

12. Hükümlü veya tutuklular, Anayasa'nın 19'uncu maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi

özgürlüğü ve güvenliği hakkında mahrum bırakılabilirlerken (Anayasa Mahkemesi (AYM), *İbrahim Uysal*, B. No:2014/1711, 23/7/2014, para. 29-33) genel olarak Anayasa ve AİHS'in ortak koruma alanında bulunan diğer hak ve özgürlüklere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların sahip olduğu haklar sınırlandırılabilir (AYM, *Turan Günana*, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, para. 35).

13. Başvuranlar, 6/4/2022 tarihinde Kurum personeli tarafından üç mahpusa koğuş içinde ve koridorlarda fiziksel şiddet uygulandığını, anılan kişilerin koridorlarda sürüklendiklerini ve darp edildiklerini, bu kişilerin maruz kaldıkları muamelelerin kameralara yansıdığını, olaylar neticesinde hükümlüler arasında can güvenliğine ilişkin tedirginlik yaşandığını iddia etmişlerdir.

14. Anayasa'nın 17'nci maddesi ve Sözleşme'nin 3'üncü maddesi bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Ancak, bu tür bir güç sadece kaçınılmaz ve asla aşırı olmamak kaydıyla kullanılabilir (AİHM, *Ivan Vasilev/Bulgaristan*, B. No: 48130/99, 12/4/2007, para. 63). Ayrıca, kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hale gelmedikçe, bu neviden fiiller, prensip olarak, Sözleşme'nin 3'üncü maddesinde belirtilen yasağı ihlal edecektir. Bu bağlamda, AİHM, suçla mücadelede özgü inkâr edilemez zorlukların, bireylerin vücut dokunulmazlığı açısından sağlanacak korumaya sınırlar koymasını haklı kılamayacağını belirtmektedir (AİHM, *Ribitsch/Avusturya*, B. No: 18896/91, 4/12/1995, para. 38).

15. Somut başvuruda, muhatap tarafından kötü muamele iddialarına konu olayların yaşandığı günün kamera kayıtları başvuru dosyasına sunulmuştur. Başvuranların iddialarını ilgilendiren bütün kamera görüntüleri incelenmiş, kayıtlarından tespit edilen hususlar aşağıda sırasıyla aktarılmıştır:

"08.16: Ceza infaz kurumu personelinin sayım için E 5 koğuşuna geldiği ve tutulanlarla kısa süre konuştuktan sonra koğuştan ayrıldıkları,

08.30 - 08.35: E 5 koğuşuna bu kez Kurum İdarecisi ve daha çok sayıda personel ile geldiği,

08.30 - 08.40: E 1-2-6-8-11-12 koğuşlarının E 5 Koğuşundaki olayla eş zamanlı olarak protesto için kapılara vurma eylemi gerçekleştirdikleri,

08.31 - 08.34: E 5 koğuşunda tutulanların avluya çıkarılarak sayım ve arama yapıldığı, ancak bazı mahpusların sandalyeye oturarak pasif direniş gösterdikleri, sonrasında avluda kargaşa çıktığından ilgili üç kişinin koğuştan dışarı çıkarıldığı, bu kişilerin (Her bir tutulan için üç infaz ve koruma memuru müdahalede bulunmuştur.) elleri arkada tutularak koridordan götürüldükleri,

08.45: Koğuştan alınan üç tutulunun mahkum kabul-bekleme odasına getirildikleri ve personelin bulunmadığı buradaki odada üçünün beraber yaklaşık bir buçuk saat tutuldukları,

10.25: Jandarma kolluk personeli tarafından kabul odasının önünde ilgili üç kişinin bilgilerinin alındığı ve üst aramalarının yapıldığı, akabinde 10.35 civarında Kurumdan çıkarıldıkları" görülmüştür.

16. AİHM, kolluğun arama yapmak için kişileri bastırmak zorunda kalması nedeniyle meydana gelen zararın güç kullanımından kaynaklanmış olabileceğini dışlamamakla birlikte, her halde kolluğun güç kullanımının aşırı olduğundan ve Sözleşme'nin 3'üncü maddesi kapsamında gereken şiddet düzeyinin aşıldığından bahsedilemeyeceğini belirtmektedir. Mahkeme bazı kararlarında; başvuru sahiplerini dizginlemek üzere güç kullanılması neticesinde Sözleşme'nin 3'üncü maddesine aykırı olarak insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelelerin ortaya çıkmasının söz konusu olmadığı, tartışma sonucunda başvuru sahipleri belirli zihinsel ve fiziksel acılar yaşamış olsalar da kendilerine karşı güç kullanımının meşru temele dayandığı sonucuna ulaşmıştır (*Borodin / Rusya*, B. No: 41867/04, 6/11/2012, para. 119-121).

17. Sonuç olarak, incelenen başvurudaki arama uygulaması sırasında yaşanan olaylar tutulanların direnişinden kaynaklanmış olup bu kişilere meşru bir şekilde müdahalede (güç kullanımı) bulunulmuştur. Başvuru dosyasına sunulan kamera kayıtlarından da direniş gösteren kişilere yapılan müdahalenin aşırı olmadığı ve Kurum personelinin kasıtlı olarak fiziksel şiddet unsurunu kullanmadığı doğrulanmıştır. Bu nedenle somut başvuru açısından muhatapın kötü muamele yasağına aykırı herhangi bir eyleminin mevcut olmadığı değerlendirilmiştir.

18. Başvuranların bir diğer iddiası, Kurum personelinin "mevsimsel değişiklik" gerekçesini öne sürerek

koşu sayımlarını havalandırma bölümünde yapmaya başladıklarına ve yağışlı havalarda askeri düzende sayım yapıldığına ilişkindir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 34'üncü maddesinde "(6) Sayımlar, 10 uncu maddede belirtilen görevliler tarafından, dörtlü vardiya hizmetinin uygulandığı kurumlarda sabah, akşam ve gece olmak üzere günde üç kez, diğer vardiya hizmetlerinin uygulandığı kurumlarda ise her vardiya değişiminde yapılır. (7) İdare tarafından uygun görülmesi durumunda, her zaman sayım yapılabilir. Olağanüstü durumlarda, kurum en üst amirinin talebi, Cumhuriyet başsavcısının oluru ile dış güvenlik görevlileri sayımlara katılabilir. (8) Sayımlar, yatma planları da göz önünde bulundurularak odalarda yapılır. **Sayımın yapılış şekli, kurum güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek biçimde odada bulunan hükümlülerin sayısı dikkate alınarak idare tarafından belirlenir.**" denilmektedir. Bu kapsamda, İdare tarafından mevcut durum ve şartlar dikkate alınarak sayımın şeklinin belirlenmesinde herhangi bir hukuka aykırılık bulunmamaktadır. Anılan Yönetmeliğin aynı maddesinde yer verilen "Arama ve sayımlar sırasında insan onuru ve haysiyetine saygı ile utanma duygusunun ihlal edilmemesi esastır. Bu kapsamda gerekli her türlü tedbir alınır." hükmüne aykırı hareket edilmediği sürece İdarenin sayımların yapılış usulü bakımından takdir yetkisinin bulunduğu ifade edilmelidir. Başvuranların da asıl şikayetinin sayımlardaki bir kötü muameleden ziyade sayımların usulüne ilişkin olduğu, ancak yukarıdaki açıklamalardan hareketle Kurumdaki sayımların usulünün belirlenmesi noktasında mevzuat hükümlerine aykırı bir durumun mevcut olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Yukarıda açıklanan nedenlerle incelenen başvurudaki iddialar açısından hak ihlaline varan bir uygulama mevcut olmadığı anlaşıldığından kötü muamele yasağının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

15/2/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Üye

e-imzalıdır

Ünal SADE
Üye